

Wprowadzenie

Introduction

Złożoność podejmowanych rozważań nad funkcjonowaniem rodziny wskazuje jak dalece współcześnie rozwija się zainteresowanie ową problematyką. Interdyscyplinarność nauk o rodzinie w obszarach psychologiczno-pedagogicznych, socjologiczno-prawnych, biomedycznych, filozoficznych, z zakresu medioznawstwa i komunikacji społecznej obrazuje jak wysoce zróżnicowane i wieloaspektowe jest podejmowanie badań naukowych w tej dziedzinie. Jak powszechnie wiadomo, tematyce rodzinnej uwagę poświęcają zarówno teoretycy – badacze rodziny, jak i praktycy, poszukujący jak najlepszych strategii dla niwelowania zagrożeń oraz rozwiązywania problemów doświadczanych przez wszystkich członków środowiska rodzinnego. Przemiany w funkcjonowaniu współczesnej rodziny, niebezpieczeństwa i zagrożenia wpływające na jej status, role i zadania oraz wybrane problemy, w tym doświadczanie choroby i niepełnosprawności w rodzinie, to główne rozważania w tomie XVI czasopisma „Wychowanie w Rodzinie”.

Prezentowane w nim artykuły zostały umieszczone w trzech tematycznie wyodrębnionych rozdziałach, z których pierwszy: *Problemy rodziny na przełomie XX i XXI wieku* – stanowi analizę wybranych problemów funkcjonowania rodziny.

Rozdział otwiera artykuł Małgorzaty Dubisi i Mariana Zdzisława Stepulaka (*Specyfika zmian rodziny jako systemu naturalnego na przełomie XX i XXI wieku*), w którym Autorzy analizują przemiany naturalnego systemu rodzinnego w ujęciu socjobiologicznym, psychodynamicznym, kontekstualnym oraz w obszarze mechanizmów uczenia się jej członków. Podejmują refleksje nad specyfiką funkcjonowania małżeństwa i rodziny jako systemu, ze szczególnym studium jej fundamentalnych obszarów. Analizie poddają między innymi zdolność do adaptacji, kształtowanie się ról, tożsamość, zasady równowagi sił członków rodziny, dominację w rodzinie czy dynamiczność samego systemu. Podjęte rozważania obejmują przemiany systemu rodzinnego na przełomie XX i XXI wieku.

W kolejnym artykule (*Warunki prawidłowego wychowania medialnego w rodzinie*) Ewa Nowicka porusza problem wychowania medialnego

w rodzinie, ze szczególną analizą wpływu mediów i multimediów na rozwój psychospołeczny dziecka w pierwszych latach jego życia. Autorka zwraca uwagę, że zmiany jakie wprowadzają media w życiu dziecka i jego rodziny mogą mieć charakter pozytywny, ale także negatywny. Rosnąca popularność mediów stwarza konieczność przygotowania najmłodszych jej użytkowników do prawidłowego rozumienia oraz poruszania się w przestrzeni medialnej. Według rozważań Autorki, to właśnie rodzina jest pierwszym środowiskiem przygotowującym dzieci do kontaktów ze światem mediów, a jej rola w tej dziedzinie ma charakter wychowawczy i edukacyjny.

Problematyka komunikowania się dziecka w rodzinie stanowi przedmiot rozważań w następnym artykule, autorstwa K a m i l i S e k e r o v e j (*Language functions to communicate appraisal and child directed speech*). Autorka analizuje funkcje językowe i akty mowy dziecka w perspektywie komunikowania się z członkami rodziny, a także formy językowe używane w komunikacji dorosłych jej członków z dziećmi. Język używany przez rodziców do komunikowania się z dziećmi charakteryzuje się specyficznymi cechami i ma wpływ na specyfikę rozwoju języka dziecka. Podstawą analizy Autorka uczyniła mówiony dyskurs w rodzinach, związany z konkretnymi sytuacjami i czynnościami, np. dzieci i rodzice w sytuacji przygotowywania się do szkoły, wspólne siedzenie przy stole. Interesuje ją głównie illokucyjny aspekt aktów mowy, jak intencjonalność wypowiedzi, obecny np. w obietnicach, ostrzeżeniach, prośbach kierowanych do dziecka. Akty mowy używane w komunikacji dziecka z dorosłymi posłużyły Autorce do oceny mowy kierowanej do dzieci przez dorosłych członków rodziny.

Nie mniej istotnym zagadnieniem, poruszonym w następnym artykule (*Family in the context of resocialization pedagogy*) przez T e r e z ę R a s z k o w ą i S t a n i s l a v ę H o f e r k o v ą jest problem rodziny dysfunkcyjnej w aspekcie pedagogiki resocjalizacyjnej. Autorki wskazują w swoich rozważaniach, że patologiczne środowisko rodzinne stanowi podłoże wielu dewiacji i zaburzeń zachowania u dzieci. Podkreślają także, że przestępczość międzypokoleniowa, nadużywanie substancji psychoaktywnych przez członków rodziny, zaniedbanie, przemoc, bezrobocie i wykluczenie społeczne często pojawiają się w anamnezie przestępców. Autorki rozważań zwracają uwagę na fakt, że to właśnie rodzina odgrywa kluczową rolę w procesie leczenia i rehabilitacji osób we wszystkich typach placówek opiekuńczo-wychowawczych, resocjalizacyjnych i penitencjarnych, a także powinna brać czynny udział we wszystkich programach reintegracji osób niedostosowanych społecznie.

Podobnych rozważań podjęła się D a n u t a K o w a l c z y k, poruszając w swoim artykule (*Pedagogiczny wymiar sądowego rozstrzygnięcia konfliktów rodzinnych*) zagadnienia wychowawcze związane z rozpoznawaniem przez sąd spraw dotyczących konfliktów rodzinnych. Powszechnie wiadomo, że konflikty wpływają negatywnie na realizację funkcji całej rodziny, zwłaszcza emocjonal-

nej i socjalizacyjnej, a przede wszystkim stanowią zagrożenie dla prawidłowego przystosowania społecznego dziecka. Sąd, jako organ najwyższy, dysponuje różnymi środkami pomocniczymi, aby zahamować procesy dezintegracji występujące w środowisku wychowawczym dziecka. Coraz powszechniejsze staje się sięganie po instytucję mediacji w sprawach rodzinnych. Autorka podkreśla, że normowanie stosunków wewnątrzrodzinnych jest istotne z punktu widzenia potrzeb dziecka, jego rozwoju i wychowania w biologicznym środowisku.

Ostatnim tematem rozważań w pierwszym rozdziale jest problematyka poradnictwa w sytuacji rozwodu w rodzinie (*Kilka słów o potrzebie prowadzenia poradnictwa w sytuacji rozwodu w rodzinie. Komunikat z badań*) autorstwa Ma i P i o t r o w s k i e j. Rozwód doświadczany w rodzinie niesie wiele niebezpieczeństw dla wszystkich jej członków, a szczególnie dla dzieci. Skutki rozwodu są długofalowe, dlatego udzielenie pomocy i wsparcie całej rodzinie jest niezwykle ważnym elementem powrotu do równowagi życiowej wszystkich jej członków. Autorka w prowadzonych badaniach podjęła próbę udzielenia odpowiedzi na najistotniejsze zagadnienia związane z rozpadem rodziny – z jakimi problemami dnia codziennego spotykają się rodzice w trakcie i po rozwodzie, w jaki sposób rodzice pomagają swoim dzieciom w trakcie rozwodu i po tym wydarzeniu oraz czy korzystają z pomocy specjalistycznej i w jakiej formie? Autorka wskazuje na konieczność prowadzenia poradnictwa w sytuacji największego kryzysu rodziny, jakim jest jej rozpad.

Rozdział drugi, zatytułowany *Zagrożenia dla funkcjonowania rodziny* – obejmuje zagadnienia poruszające problematykę niebezpieczeństw i zagrożeń dla rozwoju i funkcjonowania rodziny.

Rozdział otwiera artykuł Anny P i e r z c h a ł y (*W okowach gry, czyli relacje rodzinne w perspektywie koncepcji Trójkąta Dramatycznego Stephena Karpmana*), w którym Autorka opisuje relacje rodzinne z perspektywy analizy transakcyjnej. Interesują ją głównie sposoby, w jakie ludzie mogą wchodzić ze sobą w relacje, określając je mianem „sposobów strukturalizacji czasu”. W swojej analizie koncentruje się głównie na grach transakcyjnych i intymności. Te pierwsze zostały określone przez Autorkę jako patologiczne, gdyż opierają się na manipulacji i nieszczerości. Mają wręcz destrukcyjny charakter dla funkcjonowania całej rodziny. Stanowią zagrożenie dla wszystkich form kontaktu w rodzinie. Ich przeciwieństwem jest intymność, która w rozumieniu analizy transakcyjnej jest najbardziej zaangażowanym kontaktem z drugim człowiekiem i stanowi podstawę zdrowych relacji w systemie rodzinnym.

W kolejnym artykule (*Sytuacja socjalno-bytowa rodziny jako czynnik ryzyka zaburzeń nastroju adolescentów*) E l ż b i e t a T u r s k a analizuje w swoich badaniach problem niskiego statusu ekonomicznego rodzin i traktuje go jeden z czynników ryzyka zaburzeń nastroju adolescentów. Autorka wskazuje na związek pomiędzy sytuacją socjalno-bytową rodzin adolescentów i ich samopoczuciem. Badaniami objęła grupę 2 287 gimnazjalistów z województwa lubu-

skiego w ramach projektu „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy”, których rodziny borykają się z problemami socjalno-bytowymi, jak: bezrobocie, zadłużenia, zła sytuacja mieszkaniowa. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że gimnazjaliści żyjący w środowisku rodzinnym o niskim statusie ekonomicznym doświadczają o wiele częściej trudnych stanów emocjonalnych niż ich rówieśnicy, pochodzący z rodzin o wyższym statusie socjalno-bytowym.

Dobrostan psychiczny oraz zadowolenie z życia młodzieży uwarunkowane jest różnymi czynnikami zewnętrznymi, właściwościami osobowości oraz ich interakcją. Jednym z czynników zewnętrznych, warunkujących zadowolenie jednostki są postawy rodzicielskie. Analizy postaw rodzicielskich wobec dorastającej młodzieży podjęła się Anna Wołpiuk-Ochocińska, która w swoim artykule (*Retrospektywna ocena postaw rodzicielskich młodzieży w perspektywie jej dobrostanu psychicznego*) zaprezentowała wyniki badań dotyczące związku postaw rodzicielskich z wymiarami dobrostanu młodych członków rodziny. Badania obejmowały grupę 511 uczniów szkół średnich. W opinii młodzieży najbardziej preferowaną przez nich postawą rodzicielską jest postawa akceptacji, która z kolei ma szczególny wpływ na ich poziom zadowolenia z życia, optymizm życiowy oraz samoocenę, a ponadto hamuje ich społeczną i negatywną emocjonalność.

Zasoby osobiste młodzieży stały się także tematem rozważań kolejnego artykułu (*Zasoby osobiste młodzieży z rodzin niepełnych*) autorstwa Janusza Kirenki i Agnieszki Bochniarz, którzy przedmiotem swoich zainteresowań uczynili zagadnienia dotyczące zasobów osobistych młodzieży w niepełnym środowisku rodzinnym, w zakresie poczucia koherencji i samooceny. Sytuację dziecka wychowywanego w rodzinie niepełnej w dużym stopniu wyznacza przyczyna niekompletności rodziny oraz fakt, że czynniki powodujące niepełność rodziny mają działanie długookresowe. Autorzy podkreślają, że specyfika oddziaływań wychowawczych i atmosfera panująca w rodzinie niepełnej w dużej mierze warunkuje kształtowanie się samooceny oraz poczucie koherencji u dorastającej jednostki.

W kolejnym artykule (*Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych o Spektrum Poalkoholowych Uszkodzeń Płodu (FASD)*) Marek Banach i Józefa Matejek podmiotem swoich badań uczynili także młodzież. Skupili się na określeniu wiedzy, jaką ma młodzież ponadgimnazjalna na temat Płodowego Zespołu Alkoholowego oraz jej postaw w tym zakresie. Badania były prowadzone w 2008 i 2016 roku na grupach młodzieży maturalnej z krzeszowickiego Liceum Ogólnokształcącego. Wyniki badań pokazują, że badana młodzież w wystarczającym stopniu zaznajomiona jest ze szkodliwym działaniem alkoholu na organizm człowieka oraz teratogennym działaniem alkoholu na płód, natomiast stosunkowo niewiele wie na temat mechanizmów funkcjonowania osoby chorej na FASD lub na inne zaburzenia poalkoholowe. Zdaniem Autorów zasadne wydaje się włączenie tematyki dotyczącej Płodowego Zespołu Alko-

lowego na zajęciach z zakresu profilaktyki oraz edukacji zdrowotnej już na poziomie szkoły gimnazjalnej, a wręcz konieczne w szkołach ponadgimnazjalnych.

Problematyka zaburzeń osobowości studentów w relacjach z rodzicami stała się przedmiotem rozważań w artykule (*Zaburzenia osobowości u studentów a retrospektywna ocena postaw rodziców*) Danuty Ochojskiej i Jacka Pasternaka. Zainteresowania badawcze Autorów dotyczą zależności między zaburzeniami osobowości badanych studentów a retrospektywną oceną postaw matek i ojców. Wyniki badań pokazały, że osoby ujawniające cechy w kierunku nieprawidłowej osobowości zwykle wskazywały na niewłaściwe oddziaływania jednego lub obojga rodziców. W przypadku zaburzeń osobowości, występujących u mężczyzn, istotne znaczenie miały postawy ojców, zwłaszcza ich niekonsekwentne zachowania. Z kolei w grupie badanych kobiet, stwierdzono wyraźne zależności w odniesieniu do spostrzeganych postaw zarówno matek, jak i ojców. Wyniki prowadzonych badań potwierdziły znaczenie oddziaływań w rodzinie pochodzenia dla kształtowania się cech osobowości potomstwa.

Ogromnym zagrożeniem dla rozwoju relacji w rodzinie jest problem kłamstwa. Alicja Żywczok w swoim artykule (*Kłamstwo – zagrożenie dla trwałości związku małżeńskiego i spójności rodziny*) uzasadnia tezę, iż kłamstwo, będące naruszeniem normy prawdomówności, stanowi zagrożenie zarówno dla trwałości związku małżeńskiego, jak i spójności rodziny. Autorka dokonała przeglądu wielu koncepcji kłamstwa w obrębie różnych dyscyplin naukowych i wyodrębniła w swojej analizie kilka kierunków badań nad kłamstwem. Kluczowym aspektem kłamstwa w rodzinie, poruszonym w artykule, jest stosunek do prawdy w kontekście doboru partnera i rozwoju związku uczuciowego (narzeczeńskiego i małżeńskiego) oraz doraźne i odroczone w czasie konsekwencje kłamstwa członków rodziny. Autorka stoi na stanowisku, że dezaprobaty wobec okłamywania bliskich oraz respekt dla prawdy są czynnikami umacniającymi rodzinną więź emocjonalną wśród małżonków, rodzeństwa, a także więź międzypokoleniową, np. między rodzicami i dziećmi, dziadkami i wnukami.

Rozdział drugi zamyka artykuł (*Satysfakcja z małżeństwa u małżonków pochodzących z rodzin rozbitych i niepełnych*) Anny Wańczyk-Welc i Małgorzaty Marمولi, w którym Autorki prezentują badania w obrębie satysfakcji z małżeństwa u osób pochodzących z rodzin rozbitych i niepełnych. Wyniki badań wskazały szczególne zróżnicowanie na skali opisującej jakość związku małżeńskiego w percepcji każdego z małżonków u osób pochodzących z rodzin rozbitych i niepełnych, od małżonków wywodzących się z rodzin kompletnych. W swojej konkluzji Autorki podkreślają, że wzorce wyniesione przez młodych ludzi z własnej rodziny pochodzenia mają duże znaczenie dla podejmowanych przez nich przyszłych ról rodzinnych i małżeńskich, bowiem od tych wzorców zależy doświadczana satysfakcja z jakości własnej więzi małżeńskiej.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Rodzina o specjalnych potrzebach* – porusza problematykę rodziny, która zmierza się z zaburzeniem, chorobą lub niepełnosprawnością swoich członków w różnych aspektach, jak i okresach swojego istnienia.

W pierwszym artykule (*Stołość i zmienność wybranych kontekstów macierzyństwa w narracjach matek wychowujących dziecko z niepełnosprawnością*) W e r o n i k a P a Ń k ó w i A g n i e s z k a R a k poruszają problematykę trudnej roli matki wychowującej dziecko z niepełnosprawnością. Analiza zebranego materiału badawczego pokazała, jak wiele czynników ma wpływ na ten szczególnie charakter macierzyństwa w odniesieniu do przestrzeni życia badanych kobiet. Autorki podkreślają, że współcześnie można uchwycić pozytywne zmiany dokonujące się w pełnieniu roli matki dziecka z niepełnosprawnością, np. czas diagnozowania niepełnosprawności intelektualnej znacznie się skrócił albo zwiększyła się dostępność systemu wsparcia ze strony organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia). Nie można jednak pominąć tych aspektów macierzyństwa, które pomimo upływu lat nadal są dla matek trudne, a wynikają między innymi ze specyfiki samej niepełnosprawności oraz z ograniczonej dostępności do specjalistycznych komórek pomocowych ze względu na miejsce zamieszkania.

O tym, jak ważna jest każda forma pomocy, wsparcia rodzicom dziecka z niepełnosprawnością dowodzi w swoim artykule (*Internetowa grupa dyskusyjna jako źródło wsparcia dla rodziców dzieci niewidomych*) B e a t a P a p u d a - D o l i Ń s k a. Autorka skupia swoją uwagę na środowisku rodziców wychowujących dziecko niewidome. W prowadzonych badaniach przestudiowała wątki oraz posty zamieszczane przez użytkowników forum przeznaczonego dla rodziców dzieci niewidomych pod kątem rodzajów poszukiwanego wsparcia oraz problemów rodzicielskich. Z analizy ponad 2 000 postów wynika, że rodzice dzieci niewidomych znajdują na forach internetowych dla siebie cenne źródło wsparcia, zarówno informacyjnego, emocjonalnego, jak i instrumentalnego. Ponadto, podczas analizy wpisów internetowych udało się Autorce wyłapać charakterystyczne dla tej grupy rodziców modele, fazy oraz prognozy emocjonalnego radzenia sobie z problemem wychowania dziecka niepełnosprawnego.

W kolejnym artykule tego rozdziału (*Kobieta, mężczyzna... osoba niepełnosprawna? Płeć (w) niepełnosprawności a wychowanie w rodzinie*) I w o n a B a n a c h porusza problematykę płci w odniesieniu do osób niepełnosprawnych, które, jak wskazuje Autorka, traktowane są w sposób globalny z pominięciem różnicy wynikającej z płci. Za główny cel badań Autorka przyjęła poznanie sytuacji związanych z funkcjonowaniem społecznym kobiet niepełnosprawnych ruchowo oraz percepcją własnej niepełnosprawności. Na szczególną uwagę zasługują wypowiedzi badanych kobiet, które przede wszystkim wskazywały na dominujący brak zainteresowania kobietami niepełnosprawnymi, trudnością w znalezieniu partnera, utrzymania związku, a także na aseksualność niepełno-

sprawności. Autorka rozważań podkreśla, iż aktualne postawy przejawiane wobec kobiet niepełnosprawnych ruchowo oraz percepcja własnej niepełnosprawności stanowią wynik wieloletniego traktowania ich jako marginesu społecznego, przy jednoczesnym odmawianiu im prawa do normalnego życia społecznego.

Na problem stereotypowego postrzegania osób z niepełnosprawnością, szczególnie intelektualną przez ogół społeczeństwa, zwraca także uwagę w swoim artykule (*Nastoletnie rodzicielstwo dziewcząt i chłopców z niepełnosprawnością*) Aleksandra Mach. Autorka podjęła się studium nad problematyką małżeństwa i rodzicielstwa nastolatków z niepełnosprawnością intelektualną. Zauważa, że trudności w wypełnianiu funkcji rodzicielskich tej grupy osób niepełnosprawnych mogą wynikać nie tyle ze stanu zdrowotnego, ale z ciężkiej sytuacji ekonomicznej, mniejszych umiejętności w opiece nad potomstwem, samotności, a nawet z izolacji społecznej. Funkcjonowanie psychospołeczne nastoletnich rodziców z niepełnosprawnością jest szczególnie narażone na stygmatyzację. Zdarzają się sytuacje odrzucenia fizycznego i emocjonalnego nastoletnich rodziców nie tylko przez rówieśników, ale i przez najbliższych. Najtrudniejsza jest sytuacja dziewcząt z niepełnosprawnością intelektualną, będących w ciąży. Autorka wobec takiego zjawiska postuluje, by nastoletnich rodziców z niepełnosprawnością objąć wszechstronnym, społecznym wsparciem w przygotowaniu do odpowiedzialnego, ale i satysfakcjonującego rodzicielstwa.

Szczegółową analizą postępującego zjawiska zaburzeń depresyjnych wśród dzieci i młodzieży zajął się w kolejnym artykule (*Depresja dzieci i młodzieży – zjawisko i perspektywy pomocy*) Adam Raczkoński. Autor formułuje ogólny profil młodego człowieka dotkniętego tym zaburzeniem, poprzez podanie ogólnych cech depresji ze szczególnym uwzględnieniem tych, które są charakterystyczne dla dzieci i nastolatków. Ponadto, ukazuje podstawowe błędy – szczególnie otoczenia rodzinnego – w rozpoznawaniu oraz podejściu do osób cierpiących na depresję. Najważniejszą jednak kwestią, jak podkreśla Autor, jest konieczność stworzenia specjalistycznego systemu wsparcia dla osoby chorej na depresję oraz dla jej najbliższych ze środowiska rodzinnego. Bezpośrednia perspektywa pomocy dziecku lub nastolatкови z depresją będzie skuteczna tylko i wyłącznie wtedy, kiedy terapii podda się systemowo jego środowisko rodzinne. Jest to o tyle wskazane, gdyż niektóre zaburzenia występujące w systemie rodzinnym – w tym zaburzenia depresyjne – występujące u dzieci lub adolescentów mogą być bezpośrednią konsekwencją zaburzonych relacji w rodzinie oraz popełnianych błędów wychowawczych.

Na szczególną uwagę zasługuje temat kolejnego artykułu (*Pacjent z zaburzeniami głosu w rodzinie*) autorstwa Moniki Kaźmierczak. Zaburzenia głosu mają wpływ na całokształt życia człowieka – na postrzeganie siebie, kondycję psychiczną oraz na relacje społeczne, szczególnie te w najbliższym środowisku rodzinnym. Pacjent z tym problemem staje przed koniecznością zmagania się ze swoim ciałem, ograniczeniami w życiu prywatnym i zawodowym.

Autorka podkreśla, że zaangażowanie rodziny w utrzymanie dobrej kondycji psychofizycznej pacjenta z zaburzeniami głosu w efekcie może zapewnić mu lepszą jakość życia oraz w miarę możliwości aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Tym samym, stosowanie wszelkich strategii interwencyjnych dla osób z zaburzeniami głosu powinno odbywać się w ścisłej współpracy ze środowiskiem rodzinnym pacjenta.

Rozdział trzeci zamyka artykuł o problematyce ubezpieczenia zdrowotnego dziecka jako członka rodziny (*Ubezpieczenie zdrowotne dziecka*). Dorota Gniewosz i Janina Doroszkiewicz przedstawiły stan prawny ubezpieczenia zdrowotnego obowiązujący w Polsce, dostępne materiały statystyczne w kontekście udzielonych świadczeń medycznych, cennik jednostek rozliczeniowych płatnika publicznego – Narodowego Funduszu Zdrowia, a także przeanalizowały przykłady osób ze statusem nieubezpieczonego. Jak wynika z regulacji prawnych osobie ubezpieczonej przysługują świadczenia zdrowotne, mające na celu zachowanie zdrowia, ochronę przed skutkami chorób oraz leczenie. Autorki podjęły próbę określenia zagrożeń dla rodziny, wynikających z niezgłoszenia dziecka do ubezpieczenia zdrowotnego oraz zanalizowały konsekwencje dla funkcjonowania rodziny z powodu braku uprawnień do korzystania ze świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych.

Zaprezentowany przez Autorów materiał niniejszego tomu w dużej mierze przyczynia się do podjęcia dalszej dyskusji nad przemianami w systemie współczesnej rodziny oraz zagrożeniami w różnych obszarach jej funkcjonowania. Szeroki wachlarz podjętych tematów oraz prezentacja ich z różnych perspektyw, to bez wątpienia pretekst do prowadzenia coraz to wnikliwszych badań nad problematyką rodziny. Żywimy nadzieję, że przekładany Czytelnikom tom, okaże się źródłem wiedzy i refleksji zarówno dla teoretyków, jak i praktyków wychowania i wsparcia rodziny oraz stanie się materiałem do głębszego, interdyscyplinarnego dyskursu na gruncie nauk o rodzinie.

Barbara Winczura